

Duurzame Belgische zuivel

Duurzaamheidsrapport

Europa wil in 2050 het eerste klimaatneutrale continent ter wereld zijn. Veel werk aan de winkel dus voor álle sectoren.

De voedingssector gaat de uitdaging aan om de steeds groter wordende wereldbevolking te voeden en tegelijk de impact op het milieu en klimaat te verkleinen.

De zuivelsector heeft alvast een hele weg afgelegd naar een duurzamere toekomst. In dit action report brengen we een stand van zaken met de laatste cijfers van 2020.

Duurzaamheid in de hele zuivelketen

Verduurzaming van de zuivelsector is al even een topprioriteit. In 2014 rolde de brancheorganisatie MilkBE een sectorbreed duurzaamheidsprogramma uit in de hele zuivelketen, van melkveehouderij over transport tot zuivelverwerking: de duurzaamheidsmonitor.

Dankzij die monitor kan de sector heel gericht de verschillende duurzaamheidsinitiatieven – en hun evolutie – in kaart brengen en melkveehouders sensibiliseren om duurzamer te produceren.

Naast de duurzaamheidsmonitor tekent de zuivelsector sinds 2000 ook zijn koolstofvoetafdruk op. Elke vijf jaar berekent een onafhankelijke instelling (in 2020 was dat de KU Leuven) de carbon footprint van een liter rauwe melk. In 20 jaar is die 30% klimaatvriendelijker geworden!

Vandaag stoot een gemiddeld Belgisch melkveebedrijf 0,93 kg CO₂-eq per liter rauwe melk uit. Daarmee produceren de Belgische melkveehouders zeer efficiënt, zeker als je vergelijkt met het wereldwijde cijfer van 2,2 kg CO₂-eq.

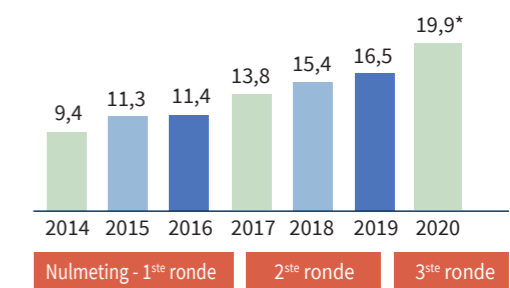
1. De melkveehouderij

De duurzaamheidsmonitor volgt de inspanningen van de melkveehouders in heel België, en sensibiliseert én stimuleert ook tot meer vooruitgang via benchmarks. Vandaag zijn er 42 bovenwettelijke duurzaamheidscriteria, onderverdeeld in 8 thema's. De melkveehouder kan zelf bepalen welke initiatieven hij wil toepassen, welke prioriteiten hij stelt of welke maatregelen het best passen bij zijn bedrijf.

Deelname aan de monitor is niet verplicht, al neemt vandaag wel 96% van alle Belgische melkveehouders deel! We tekenen bovendien ook een grote vooruitgang op in het aantal toegepaste initiatieven: in 2020 nam de melkveehouder gemiddeld 20 van de 42 duurzaamheidsinitiatieven, tegenover gemiddeld 9,4 op 35 in 2014.

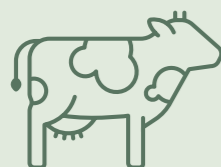
Het duurzaamheidsprogramma krijgt binnenkort een grondige update. Zo zal de duurzaamheidsmonitor volledig digitaal worden. De zuivelsector kiest hiermee voor een proactieve participatie aan het klimaatdebat en bevestigt zijn rol binnen een duurzaam voedingssysteem.

Gemiddeld aantal duurzaamheidsinitiatieven melkveehouderij

“De zuivelsector bevestigt zijn rol binnen een duurzaam voedingssysteem.”

De Belgische zuivelsector vandaag*

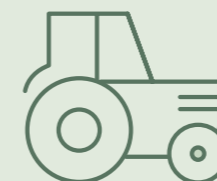
544.432
melkkoeien

6.544
melkveebedrijven

4,6 miljard
liter opgehaalde melk

6.208
jobs in de
zuivelindustrie

5,4 miljard
euro omzet

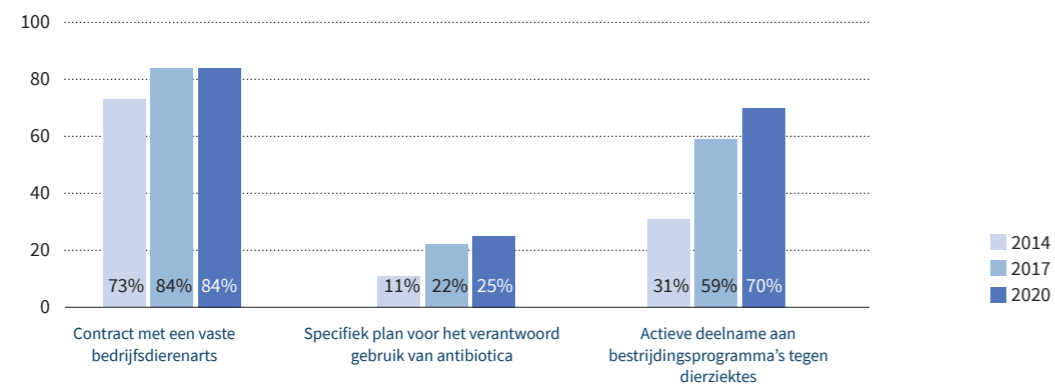
Dierenwelzijn

Dierenwelzijn is een maatschappelijk belangrijk thema. Ook voor de melkveehouders zelf is dit erg belangrijk. De monitor volgt een aantal criteria die het welzijn van de dieren verbeteren en, samen met het preventief inzetten op diergezondheid, ervoor zorgen dat de dieren langer gezond blijven.

- 60% van de melkveehouders heeft koeborstels in de stal
- 55% van de melkveehouders zet actief in op de langleefbaarheid van koeien
- 75% van de melkveehouders heeft een vrije loopstal met voldoende ruimte

“Melkvee-
houders
hechten veel
belang aan
gezonde
dieren.

Overzicht evolutie

Diergezondheid

Melkveehouders hechten veel belang aan gezonde dieren. Door preventief in te zetten op een goede gezondheid en voorzorgsmaatregelen te nemen, wordt het gebruik van dierengeneesmiddelen beperkt.

Nauw samenwerken met een vaste bedrijfsdierenarts loont. Gezondere koeien geven niet alleen meer melk maar ook betere melk. Een goede hygiëne is verder essentieel om de voedselveiligheid maximaal te garanderen.

* Cijfers 2020

* Cijfers 2020

Klimaat

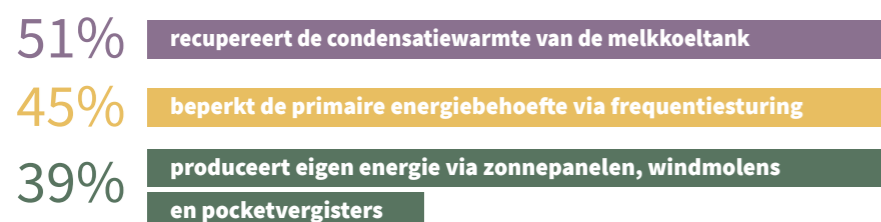
Dit nieuwe thema (sinds 2020) zal in de geüpgradede monitor nog meer aandacht krijgen. Zo wordt de koolstofvoetafdruk op individueel niveau opgevolgd, alsook de evolutie naar een circulaire landbouw.

Energie

Melkveehouders nemen al heel wat maatregelen om hun energieverbruik te beperken. Zo recupereert 51% de warmte van de melkkoeltank via een voorcoeler of is er een zonneboiler. Ook heeft 41% van de melkveehouders al energiebesparende lampen hangen.

Milieu & natuur

Op milieu- en biodiversiteitsvlak hebben melkveehouders een belangrijke rol te spelen. Ze beschermen waardevolle natuurelementen en zorgen voor landschapsverbetering. Door het afsluiten van agromilieumaatregelen of beheersovereenkomsten met overheid of natuurverenigingen wordt een verduurzaming gestimuleerd en kunnen melkveehouders actief inzetten op het beschermen van de natuur. Daarnaast krijgt ook het respectvol omgaan met biociden en sporeistoffen veel aandacht.

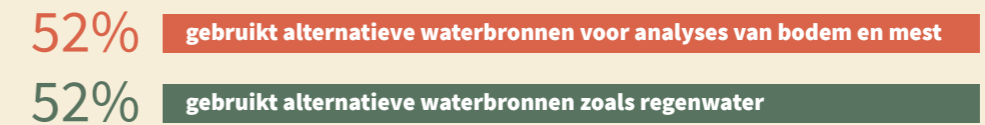
Diervoeding

Melkveehouders willen zo optimaal mogelijk omgaan met voeder en de samenstelling continu verbeteren. Daarnaast streven ze naar een meer circulaire landbouw, door gebruik te maken van lokale eiwitten of het vervoederen van nevenstromen uit de voedingsindustrie, zoals bierdraf en bietenpulp.

Water & bodem

Water is nodig op de boerderij als drinkwater voor de koeien en om de installaties te reinigen. Naast het voorzichtig omspringen met water, worden er alternatieve waterbronnen (zoals regenwater) gebruikt en wordt water gezuiverd of gerecycleerd. Daarnaast is ook de zorg voor de bodem essentieel in de verduurzaming, zoals het efficiënt bemesten van de bodem naar behoeftes van het gewas.

Sociaal & economisch

De duurzaamheidsmonitor heeft ook aandacht voor de bredere definitie van duurzaamheid. Dat vertaalt zich onder meer in lokale verkoop, een sociale rol of uitbreiding van het kennisnetwerk van de melkveehouder.

“Melkveehouders streven continu naar een meer circulaire landbouw.”

Evolutie verduurzaming melktransport

-10%

brandstofverbruik per liter opgehaalde melk (2011-2020)

84%

RMO's voldoet aan euronorm 6 (strengste norm op het vlak van uitstoot) in 2020

40%

van de melkophaling gebeurt 's nachts of in het weekend

2. Het melktransport

Sinds 2006 – dus nog voor het uitrollen van de duurzaamheidsmonitor – houdt de zuivelsector jaarlijks een aantal parameters bij rond het transport van de hoeve naar de zuivelfabriek. Bijvoorbeeld: de afgelegde afstand, het brandstofverbruik en de verduurzaming van de melkophaalwagens.

Toekomstgericht bekijkt de zuivelsector ook het gebruik van alternatieve brandstoffen (LNG of CNG) en het elektrisch oppompen van melk. Ook investeert de sector actief in het opleiden, sensibiliseren en trainen van chauffeurs op zuinig rijden en worden routes steeds verder geoptimaliseerd. Tot slot wordt er gestreefd naar het beperken van fileleed door 's nachts te rijden waar mogelijk.

3. De zuivelverwerking

Ook de zuivelverwerkende bedrijven dragen hun steentje bij. In 10 jaar zijn er duidelijk stappen gezet richting verduurzaming. Investeren in capaciteit, modernisering en verduurzaming staat dan ook voorop. In 2020 investeerde de zuivelindustrie een recordbedrag van 137 miljoen euro, 18% meer vergeleken met het jaar ervoor.

Binnen de verduurzaming van de zuivelindustrie is het hergebruiken van water een belangrijke pijler. Zo komt ondertussen 35% van al het gebruikte water uit alternatieve bronnen, zoals **gezuiverd afvalwater** of water verkregen uit melk tijdens diverse processen. Dat aandeel ligt 18% hoger dan in 2019, als gevolg van de vele nieuwe installaties die **water kunnen zuiveren tot drinkwaterniveau** en zo opnieuw in het proces kunnen gebruiken.

Daarnaast wordt er ingezet op het verduurzamen van verpakkingen, door het verminderen van plastic verpakkingen, het gebruik van gerecycleerde kunststoffen en andere hernieuwbare materialen. De nieuwe installaties die hiervoor worden gebruikt, zijn dan ook veel energie-efficiënter. Met al deze inspanningen en investeringen zorgt ook de zuivelverwerkende sector voor een modernisering en verduurzaming van de zuivelsector.

Evolutie verduurzaming zuivelverwerking (2010-2020)

-24%

energieverbruik per liter verwerkte melk

-30%

CO₂-uitstoot per liter verwerkte melk

-34%

watervbruik per liter verwerkte melk

De melkveehouderij draagt bij aan oplossingen voor het klimaatvraagstuk

Interview met Diane Schoonhoven, adviseur Klimaat, Energie & Duurzaamheid bij Boerenbond

Om in 2050 het eerste klimaatneutrale continent ter wereld te worden, hebben alle sectoren in Europa nog werk voor de boeg. Dat geldt ook voor de voedingssector, die voor een belangrijke uitdaging staat: een steeds groter wordende wereldbevolking voeden én tegelijk de impact op milieu en klimaat verkleinen. “Voor de Belgische zuivelsector is verduurzaming gelukkig al langer een topprioriteit. Zo heeft de melkveehouderij vandaag een hele weg afgelegd. Naast het reduceren van zijn impact kan de zuivelsector trouwens ook een deel van de oplossing zijn voor het klimaatvraagstuk”, vertelt Diane Schoonhoven, adviseur Klimaat, Energie & Duurzaamheid bij Boerenbond.

Welke rol kan de zuivelsector spelen in een duurzame toekomst?

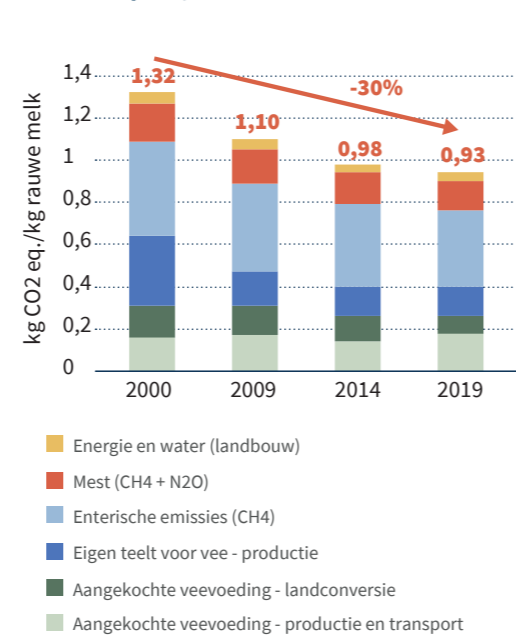
Diane Schoonhoven: “Een grote rol, als je het mij vraagt. Dat komt allereerst omdat zuivel gezond is: melkproducten dragen bij tot een gezond voedingspatroon en zijn van nature nutriëntdens. Ze bevatten dus veel essentiële voedingsstoffen, zoals vitamines en mineralen, in verhouding tot hun energie-aanbreng. Anderzijds blijkt uit onderzoek dat we in Vlaanderen eigenlijk nog te weinig zuivel consumeren. Daarom werd zuivel ook opgenomen in de groene zone van de Voedingsdriehoek. Er is dus een duidelijke bestaansreden om zuivel te produceren voor consumptie.”

Duurzame zuivelproductie in België

Waar produceren we die zuivel dan best? In België? En hoe duurzaam verloopt dat? Uit een studie van de KU Leuven, in opdracht van brancheorganisatie MilkBE, blijkt alvast dat de zuivelsector zijn koolstofvoetafdruk – een maat voor de klimaatimpact – fors wist te verlagen de afgelopen 20 jaar. Daarbij wordt om de 5 jaar de koolstofvoetafdruk van een liter rauwe melk berekend.

“We zien inderdaad een mooie evolutie die de inspanningen van de melkveehouders zichtbaar maakt. Zo is de impact van 1 liter rauwe melk op het klimaat met 30% gereduceerd tussen 2000 en 2020. Bovendien blijft de ecologische voetafdruk van zuivel verder verlagen én doen we het in België een stuk beter dan in de rest van de wereld. Vandaag staat een gemiddeld Belgisch melkveebedrijf op 0,93 kg CO₂-equivalent per liter

Carbon footprint/rauwe melk

Bron: KU Leuven (2020)

rauwe melk uit. Als je kijkt naar de wereldwijde cijfers van 2,2 kg CO₂-equivalent per liter rauwe melk, kan niemand er omheen: onze Belgische melkveehouders produceren zeer efficiënt. Ook elders in Europa is de sector goed bezig en gaat de evolutie nog steeds in dalende lijn.”

Knowhow in de hele keten

Naast een efficiënte productie – waarbij de hele keten zoekt naar kansen in verduurzaming – heeft België ook een geschikt klimaat om zuivel te produceren. “Niet vergeten dat gras de belangrijkste voedingsbron is voor melkkoeien. En we hebben veel regio's met veel gras, zoals de Kempen, dus dat speelt in ons voordeel. Maar vooral, de volledige keten beschikt over de nodige knowhow. De melkveehouders weten hoe ze duurzaam moeten produceren, en ook de toelevering heeft alle kennis in huis – denk aan de koepel van de Belgische diervoedersector. Kennisinstellingen ondersteunen bovendien de hele zuivelketen, waardoor er steeds meer knowhow wordt opgebouwd én gedeeld. Dat loont.”

Diversiteit in bedrijven

Daarnaast lopen er heel diverse initiatieven om te verduurzamen – zowel vanuit de bedrijven zelf als vanuit de overheid. “Neem nu Klimrek, een project dat je als melkveehouder inzicht geeft in de klimaatimpact van je bedrijf. Elk landbouwbedrijf in Vlaanderen is uniek en een ‘scan op maat’ is dan ook van belang. Zo kunnen we heel gericht kijken welke klimaatmaatregelen het best passen bij een bedrijf én of ze ook praktisch en economisch haalbaar zijn. Want inspanningen op het gebied van duurzaamheid komen er niet vanzelf, ze vragen een investering. Ook daar moet de consument zich bewust van zijn.”

In het streven naar meer duurzaamheid binnen de zuivelsector, is het belang van diversiteit in bedrijven niet te onderschatten.

Diane Schoonhoven: “Klopt, er is niet één model dat je zomaar overal kan toepassen om de klimaatimpact te verlagen. Diversiteit leidt tot innovatie, kruisbestuiving en verdere verduurzaming. Daarbij zijn verschillende vormen perfect verenigbaar: van duurzaamheid door specialisatie – precisielandbouw, veredeling, bioveiligheid... – tot duurzaamheid door verbreding, via de korte keten, ecosysteemdiensten of agro-ecologische principes. Diverse vormen van landbouw zijn nodig om verder te verduurzamen. En dat vraagt maatwerk per bedrijf, precies omdat iedere landbouwer zijn eigen competenties heeft en elke locatie haar eigen karakteristieken.”

“Diversiteit leidt tot innovatie, kruisbestuiving en verdere verduurzaming.”

Rol in energietransitie

De Belgische melkveehouders spelen ook een rol in de energietransitie. “Hoewel de productie van (hernieuwbare) energie in de klimaatboekhouding niet op ons conto gezet wordt, worden er wel enorme inspanningen geleverd wat het toepassen van hernieuwbare energie betreft. Hiervoor is er een grote interesse onder de landbouwers. Dat is logisch gezien de win-winsituatie in dit verhaal: landbouwers hebben zelf ook voordeel bij het inzetten van zonnepanelen, een pocketvergister of een kleine windturbine.”

“De melkveehouderij beschikt bovendien over heel wat troeven: landbouwers ondernemen graag én er is plaats genoeg op het platteland voor een biogascentrale of windturbine. In de energietransitie is een decentrale productie van hernieuwbare energie nu eenmaal erg belangrijk. In vergelijking met Duitsland bijvoorbeeld bevinden onze landelijke gebieden zich ook dicht bij mensen, wat een bijkomend voordeel is voor de energieproductie. Al zijn er nog heel wat vragen en aandachtspunten, bijvoorbeeld wat de capaciteit van het elektriciteitsnet op het platteland aangaat.”

Pleiten voor Europese aanpak

Ook op andere vlakken kan de melkveehouderij oplossingen aanreiken in het klimaatdebat. “Zo biedt de melkveehouderij heel wat mogelijkheden naar koolstofopslag. De capaciteit om koolstof op te slaan in de bodem is even groot voor blijvend grasland als voor bos. Anderzijds is België koploper in duurzame soja: tegen 2030 zal voor alle soja die door Belgische diervoederfabrikanten gebruikt wordt, gelden dat die op duurzame wijze geteeld is in het land van origine

– dus met garantie op nul-ontbossing én respect voor de mensenrechten.”

Al pleit de sector wel voor een Europese aanpak, wat niet alleen de duurzaamheid van de sojateelt ten goede komt maar ook het gelijke speelveld in Europa en de rest van de wereld verbetert. “Een eerlijke concurrentie met ingevoerde producten is noodzakelijk, waarbij de wetgeving op elkaar moet zijn afgestemd en niet tegengesteld mag werken. Want niets gaat vanzelf, aan duurzaamheid zijn nu eenmaal kosten verbonden. Het is een engagement dat we allemaal samen moeten aangaan. Je kan niet verwachten dat enkel de landbouwers onze planeet redden, terwijl ze ook nog eens zwaar moeten concurreren in een mondiale markt én een vloed aan nieuwe reglementeringen moeten verwerken. Economische duurzaamheid is voor een melkveehouder het startpunt om verder te verduurzamen.”

“**Duurzaamheid is een engagement dat we allemaal samen moeten aangaan.**”

Uitdagingen en mogelijkheden voor natuur en klimaat in de melkveehouderij

Interview met Titus Ghyselincx, programmamanager Voeding & Landbouw bij WWF België

Hoe brengen we landbouw in balans met de samenleving? En hoe vinden we een weg vooruit, zowel voor de natuur als voor de landbouwers in Vlaanderen? Vragen waarmee Titus Ghyselincx graag aan de slag gaat. Als programmamanager Voeding & Landbouw bij WWF België zet hij zich via beleidswerk in voor een duurzamere landbouw én meer ruimte voor natuur. “Een systeemaanpak dringt zich op, waarbij we klimaat, milieu en biodiversiteit niet van elkaar los mogen koppelen en zo veel mogelijk moeten streven naar win-winsituaties, voor landbouwer, samenleving en natuur.”

Anno 2021 zijn de uitdagingen omtrent klimaatverandering, milieuvuiling en biodiversiteitsverlies er niet minder op geworden. En de landbouw is vaak de eerste sector om er de gevolgen van te voelen. Titus Ghyselincx: “Meer dan ooit is er nood aan een landbouwbeleid dat én sociaal én economisch én ecologisch is. Dat houdt voor de melkveehouderij uitdagingen

19%
van de geïmporteerde soja voor veevoeder in ons land is bestemd voor de melkveehouderij.

in, maar biedt tegelijk ook tal van mogelijkheden. Het vraagt vooral om een nieuwe blik op ons landbouwmodel. We mogen onze ecosysteemdiensten (en landbouwers!) niet uitputten, maar moeten deze optimaal benutten en ondersteunen, met het oog op meer winst voor landbouw en natuur.”

Minder globale uitstoot

De melkveehouderij heeft vooral een impact op het klimaat via de consumptie van veevoeder en via de enterische emissies – methaan dat koeien uitstoten bij de vertering van hun voedsel. “Ondanks de vele inspanningen van de melkveehouderij, blijft een algemene reductie van de methaanemissie uit. We staan nog erg ver van de vooropgestelde doelen in het convenant Enterische Emissies, namelijk 19% minder methaanuitstoot in 2030 ten opzichte van 2005. Vandaag is de uitstoot van methaan echter hoger dan in 2005. Deze toename is vooral het gevolg

“Uitdagingen voor klimaat, milieu en natuur dienen samen aangepakt te worden.

van de hogere melkopbrengsten per koe en een toename van het aantal melkkoeien. Het is echter belangrijk om de globale uitstoot te verminderen, en niet alleen de relatieve uitstoot (bv. per liter melk). Alleen zo kunnen we de doelstellingen van het convenant bereiken en de klimaatopwarming effectief verminderen.”

“Als je kijkt naar de koolstofvoetafdruk per liter melk, zie je dat we in België efficiënter produceren dan bv. in India. Daarom wordt vaak als argument aangehaald dat het logisch en beter is om de productie hier hoog te houden, zo hoeft de productie niet in andere landen op een minder efficiënte manier te gebeuren. Dit is echter geen reden om overproductie in België

of Europa zomaar te aanvaarden. Lokaal lopen we namelijk ook tegen verschillende milieugrenzen aan. De stikstofcrisis is daar een heel actueel voorbeeld van. Deze milieugrenzen bepalen eveneens wat wel en wat niet kan. We mogen het probleem niet verkokerd bekijken: uitdagingen voor klimaat, milieu en natuur dienen samen aangepakt te worden. Daarbij dragen ook aanpassingen in ons dieet, het tegengaan van voedselverspilling, duurzame intensivering van de productie in derde landen... bij tot de verduurzaming van ons voedselsysteem. Een systeemaanpak dringt zich op.”

Verantwoorde soja

Naast de methaanemissies bepaalt ook het veevoeder mee de impact op het klimaat: hoe wordt het geproduceerd, waar komt het vandaan, werd hiervoor waardevolle natuur vernietigd? “En dan kijken we vanuit WWF – als internationale organisatie die zich ook bezighoudt met behoud van soorten, biodiversiteit en habitatbehoud wereldwijd – vooral naar soja. Binnen de Belgische veeteelt en melkveehouderij speelt soja toch een belangrijke rol als eiwitrijk onderdeel van het rantsoen. Zo'n 19% van de geïmporteerde soja voor veevoeder in ons land is bestemd voor de melkveehouderij. Uit een WWF-studie blijkt dat voor de productie van alle soja die ons land importeert een oppervlakte nodig is die bijna even groot is als België, en dat 64% van deze oppervlakte gelegen is in landen waar een hoog risico op ontbossing bestaat. Hoewel er al heel wat inspanningen werden geleverd om een (mogelijk) meer verantwoorde productie

te ondersteunen, moeten we evolueren naar een 100% geverifieerde ontbossings- en conversievrije sojaketen. De sojaketen is weinig transparant, dat helpt uiteraard niet. En ondanks dat er via de sectororganisatie BFA (Belgian Feed Association) duurzame soja via een certificatiesysteem wordt aangekocht, zijn er dan ook nog veel onzekerheden rond de werkelijke impact op het terrein van de soja die we aankopen, onder andere door een gebrek aan traceerbaarheid doorheen de keten. Daarom moeten we streven naar een pertinente wetgeving die garandeert dat 100% van de soja die op de EU-markt terecht komt niet afkomstig is van recent ontboste of omgevormde gebieden. Dat geldt trouwens niet alleen voor soja maar ook voor alle producten met een risico op ontbossing en conversie, zoals palmolie en rundvlees.”

“We moeten blijven waken over de impact van onze soja-import én opletten voor een verschuiving van het probleem. De negatieve gevolgen voor het Amazonewoud zijn intussen gekend maar de sojateelt zet ook andere ecosystemen onder druk. Volgens WWF komt 23% van de sojabonen die uit Latijns-Amerika in Europa worden geïmporteerd uit de Cerrado en is 70% van de ontbossing en conversie voor sojabonen in de Europese Unie geconcentreerd in deze regio. Dit biodiverse savannegebied is niet alleen belangrijk voor de Braziliaanse bevolking (acht van de twaalf grote rivierbekkens van Brazilië hebben hun bronnen in de regio) maar ook voor de wereldwijde biodiversiteit en het klimaat. De Cerrado wordt vaak een ‘omgekeerd bos’ genoemd vanwege de grote hoeveelheden koolstof die het onder de grond opslaat dankzij de diepe wortels van zijn vegetatie. Sinds 1950 is echter al meer dan de helft van de natuur in de Cerrado verdwenen, en ook vandaag worden grote delen van de Cerrado verwoest, met desastreuze gevolgen voor de mensen, dieren en planten die er leven maar ook voor de mondiale strijd tegen klimaatverandering en biodiversiteitsverlies. Daarom ijveren we er bij WWF voor dat niet alleen bossen maar ook andere natuurlijke habitats, zoals savannes en wetlands, worden beschermd via de wetgeving. Op Europees niveau zal eind

dit jaar een nieuwe regeling rond producten met een risico op ontbossing en conversie worden opgesteld. WWF zal erop toezien dat het een sterke regelgeving wordt die bossen en andere ecosystemen beschermt.”

Eigen eiwitgewassen

Door meer in te zetten op eiwitautonomie kunnen melkveehouders bijdragen aan een mogelijke oplossing voor het sojaprobleem. “Misschien kan je soja niet één op één vervangen, maar het is wel doenbaar om melkvee zonder soja op te voeden. Zo kunnen melkveehouders de productie compenseren via stikstofbindende en energierijke eiwitgewassen, zoals luzerne en grasklaver. Meer autonomie rond eiwitvoorziening voor het melkvee heeft ook positieve effecten op andere gebieden – denk aan de bodemkwaliteit of het beter vasthouden van water. De teelt van luzerne en grasklaver vraagt ook minder pesticiden en doordat de gewassen dieper wortelen, zijn ze ook resistenter tegen droogte én kunnen ze koolstof dieper opslaan in de bodem. Eiwitautonomie zorgt voor meer weerstand tegen de gevolgen van klimaatopwarming en helpt mee de broeikasgasuitstoot te temperen. Bovendien betekent dit dat de landbouwer minder kosten heeft voor de aankoop van het dure (soja) voeder. Win-win voor natuur en landbouw.”

Blijvend grasland

Ook voor het behoud van grasland ziet WWF de melkveehouder als partner. Ghyselincx: “Blijvend grasland is belangrijk voor de lokale biodiversiteit en koolstofopslag. Uit studies blijkt dat grasland ongeveer evenveel koolstof kan vasthouden in de bodem als wat mogelijk is onder bossen. Met een derde van alle landbouwoppervlakte in Vlaanderen als grasland is er dus heel wat koolstof die we moeten vasthouden. Het is nodig om de melkveehouderij te betrekken in dit verhaal, want de sector kan dat blijvend grasland beschermen én tegelijk valoriseren doordat de koeien het gras omzetten in melk.”

Melkveehouders kunnen de productie van soja compenseren via energierijke eiwitgewassen.

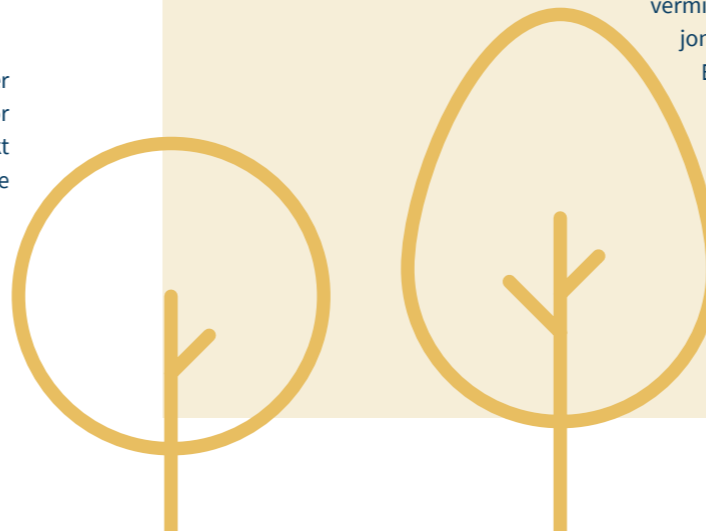
“Het is belangrijk om te waken over het behoud van grasland, zeker omdat er een Europese tendens merkbaar is met jaar na jaar een lichte afname van blijvend grasland (grasland dat langer dan 5 jaar wordt aangehouden). Doordat er in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) een maximale daling is voorzien, daalt het aandeel niet meer zo snel, maar toch is dat niet voldoende om de ecologische meerwaarde van ons grasland te garanderen. Zo laat de definitie nog steeds een verschuiving toe binnen het areaal grasland, waarbij het aandeel oudere graslanden vermindert en er meer jonger grasland bijkomt. Bijvoorbeeld: minder stukken grasland van 20 jaar en ouder en meer stukken grasland van pakweg 6 tot 7 jaar. Ouder niet-gescheurd grasland is waar-

devoller omdat het meer koolstof vasthoudt en ook meer (bodem)biodiversiteit garandeert. Ook blijkt uit diverse studies dat de biodiversiteit van het grasland afneemt met een toenemende vee-bezetting.

De verjonging en intensivering van het grasland wordt vanuit de landbouw vaak nodig geacht om de productiviteit te garanderen. En zo kom je op het gekende spanningsveld natuur versus economische realiteit en de trade-offs die dit met zich mee brengt. Toch zijn ook hier mogelijkheden voor win-winsituaties via een agro-ecologische aanpak. Zo kan via roterend begrazen en regeneratieve landbouw een grotere productiviteit van het gras én tegelijk ook een toename van de koolstofopslag en biodiversiteit in het grasland gestimuleerd worden.”

Extensief produceren

Ondanks die economische realiteit, waarbij de landbouwer vandaag al zwaar onder druk staat, liggen er volgens het WWF toch kansen bij een extensiever, natuur-inclusief

productiemodel. “Ook voor de landbouw kan biodiversiteit winst betekenen. Denk aan bodemkwaliteit, natuurlijke pestbestrijding, veerkracht, klimaatadaptatie en diversifiëring van opbrengsten. Kleine landschapselementen zoals alleenstaande bomen, kruidenrijke randen, hagen... zijn van nut voor ecosystemen, voor watercaptatie, voor de biodiversiteit.”

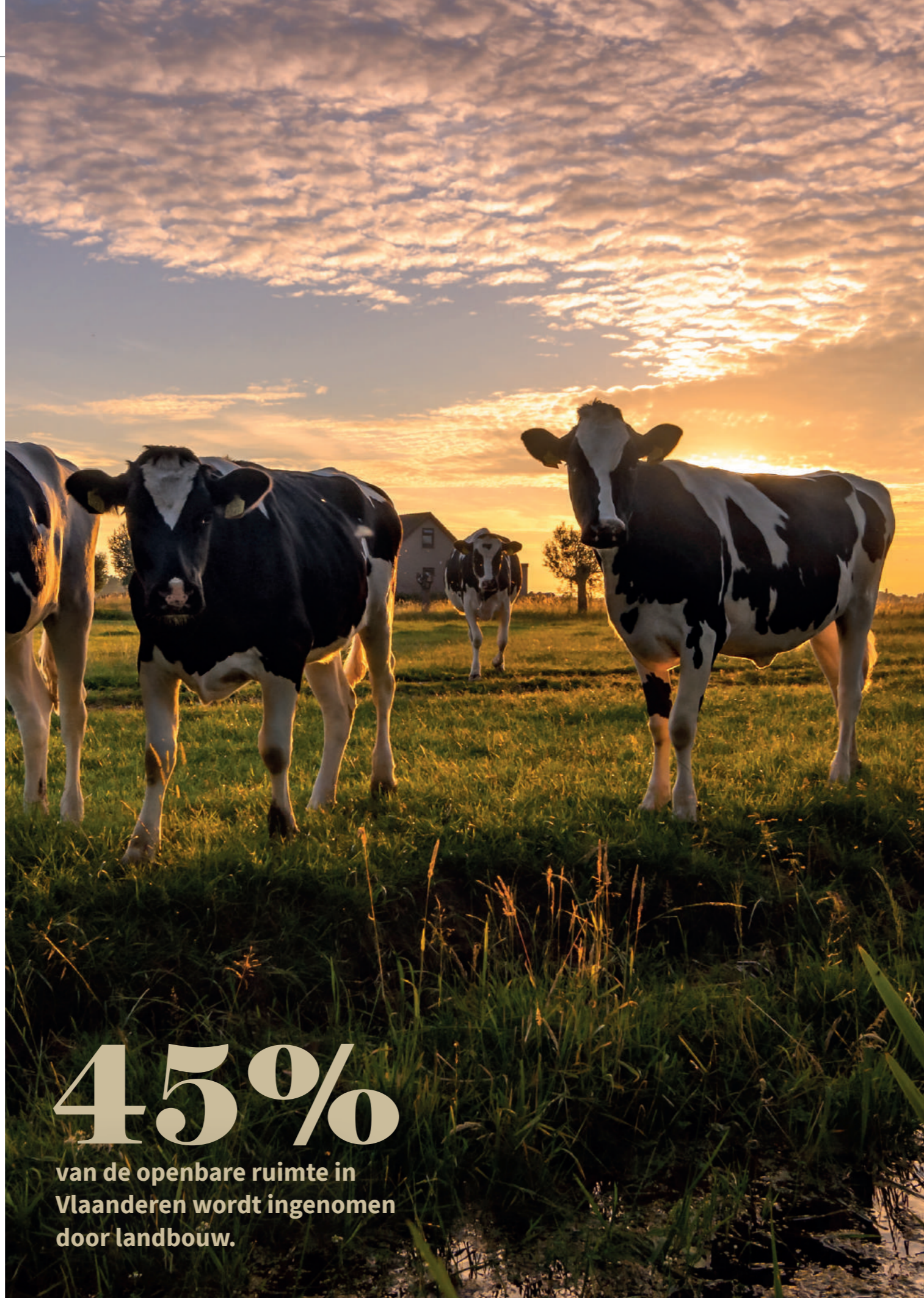
“Diverse Europese studies naar rendabiliteit op bedrijfsniveau tonen aan dat meer extensieve systemen voor melkproductie economisch concurrentieel kunnen zijn met een productiegericht model. Als je als landbouwer meer extensief produceert, haal je niet die maximale productiviteit maar kan je wel besparen op tal van kosten – denk aan voeder, gewasbescherming, kunstmest... – én creëer je mogelijkheden voor de natuur. We moeten lokaal zoeken naar de juiste schaal met een gepast verdienmodel voor de melkveehouder.”

Ecoregelingen

Het GLB kan in Vlaanderen ook mogelijkheden bieden via de ecoregelingen, waarbij landbouwers worden gestimuleerd om gerichte inspanningen te leveren voor natuur, milieu en klimaat. “Een prijsondersteuning voor landbouwers voor hun publieke diensten naast hun voedselproductie, zeg maar. Het zou nuttig zijn om via het GLB te zoeken naar manieren om natuurvriendelijke landbouw te promoten – denk aan luzerne, kruidenrijke grassen, meer extensief blijvend grasland... Ook vanuit WWF willen we zoveel mogelijk inzetten op die randvoorwaarden die een meerwaarde creëren. Zo kunnen landbouwers extra inspanningen doen, ook voor doelen die niet of moeilijker ‘vermarktbaar’ zijn maar die wel hun waarde hebben voor natuur, milieu en klimaat. Je moet landbouw zien als een én-én-verhaal, het staat niet los van de natuur en is meer dan louter een systeem om voedsel te produceren. Want, ondanks de efficiënte productie in Vlaanderen, zijn onze lokale grenzen bereikt en moeten we dus de waterkwaliteit, de stikstofdepositie, de biodiversiteit... mee in rekening nemen. Zeker als je weet dat de landbouw in Vlaanderen toch 45% van de open ruimte inneemt.”

Alternatieve verdienmodellen

Precies omdat we stoten op grenzen, moeten we nog meer inzetten op de mogelijkheden van verschillende verdienmodellen, volgens Ghyselincx. “Het loont om alternatieve manieren van landbouwsystemen te bekijken en daar een verdienmodel rond op te bouwen. In een agro-ecologisch landbouwmodel wordt gezocht naar synergie. Bijvoorbeeld door meer kruiden in de graslanden te hebben die insecten aantrekken en op hun beurt natuurlijke pesticiden kunnen zijn om gewassen te beschermen.”

45%
van de openbare ruimte in
Vlaanderen wordt ingenomen
door landbouw.

“Een model dat vandaag meer en meer aandacht krijgt is agroforestry, waarbij de productie van bomen in het systeem ook voor de melkveehouder goed kan zijn, met de opbrengst van hout, fruit en noten. Naast het vermarkten van nieuwe gewassen creëert dit model ook meer dierenwelzijn, via koeling en beschutting, slaat het meer koolstof op en gaat het verdroging van de bodem tegen. De kracht van de natuur inzetten voor een win-win, daar komt het op neer. Al vragen deze alternatieve, agro-ecologische technieken en verdienmodellen nog verder onderzoek, iets waar men in Vlaanderen nog veel meer zou moeten op inzetten.”